

Carme Miquel

*Aigua en
cistella*

PREMI DE NOVEL·LA CIUTAT D'ALZIRA

I
NO VAN SER ANYS DE RIALLES

Diuen vostés que algú em coneixia i s'interessà per mi, allà a Montpeller? No, no pot ser. Sí, ja sé que fa més de trenta anys, però jo recorde bé qui coneixia i qui no. Només hi vaig estar cinc o sis mesos abans de... No. No pot ser, no senyor. No. No tinc res a dir-los.

Que era un senyor oncle de vostés? Que em volia contractar per fer d'assistenta? Com si diguérem de criada? Sense conèixer-me? No. No pot ser.

Ah!, que no es podia moure de la cadira i m'observava des de la finestra de sa casa? Això no està bé. Vostés m'estan enredant. No sé res de tot això.

Ni vull saber-ho. Ni vull saber-ho.

Miren. Jo sóc dona de poques paraules. Sempre ho he sigut. M'agrada més escoltar que no parlar. I vostés volen que parle. No sé què els hauria de dir. Sí, ja ho he sentit, que em preguntaran, diuen. No ho sé, no ho sé.

La meua vida? Que vostés també són escriptors com aquell oncle seu? Ah! Jo sóc dona de parlar poc.

Jo no els vull ofendre. Haver vingut de tan lluny...!
Però la meua vida no té res de particular. Com totes.

Sí. Ja sé que no tot el món es trastorna. El que em passà a mi allà a Montpeller no li passa a tota la gent. Que diuen que un dia em vaig trastornar i que no era jo. Això diuen.

I sí, després d'anar d'un manicomi a un altre, acabes semblant boja, sense ser-ho. I en aquells llocs, cada dia que passa, l'ànima se't fa més menuda i després ja no saps ni si tens ànima.

Perquè aquell dia vaig tindre el desig irresistible de sentir l'aigua de la pluja, d'aspirar la sentor de les flors barrejada amb la terra humida... Però mai més, mai més no m'ha tornat a passar.

I aquell senyor oncle de vostés em va veure aquell dia? I ho ha deixat escrit? Senyor! Quina vergonya!

Però ho havia oblidat tot. Tot això ho havia oblidat. Ací em trobe molt bé, saben vostés? I ara vénen a fer-me'n memòria...!

Sí. Estan disculpats. Que no és això el que volien saber? Que és la meua vida d'abans? Miren vostés, jo sóc dona de poques paraules, ja ho he dit.

Però ja saben. D'un manicomi a l'altre, allà a França, amb bojos de veritat que encara m'esborrone en recordar els seus crits. Com bramaven alguns! Quin esglai! Quin malson!

No senyor, no. Jo no era boja. Només que vius allí i ho semblés, com tots. Però jo, no.

Per sort el meu germà, el meu Camil, em va trobar al cap de pocs mesos i em va traure d'aquell infern. Ell no s'hauria parat fins trobar-me. Era pobre, més pobre que una rata; per això em dugué a l'asil. Allà a França, sí. Que l'asil no és un manicomí. I em dugué allí perquè em posara bé, ja que és el cor, el que tinc fluix, no el cap. Però és de tant d'haver patit. Això afluixa el cor. I mai no s'ha tornat a fer fort.

Vostés m'estan fent parlar, senyors, perquè m'han remogut els malsons i ara tinc el cor en un puny, pel sol fet de pensar-ho.

I després ja vaig vindre ací, a València a una casa de caritat. En aquella ja no feia vida d'asil perquè eixia d'allí quan volia. Més exactament era el lloc on treballava i a canvi hi vivia. I no és que s'hi estiguera molt bé, perquè treballava molt i menjava poc. Però sempre és millor que una casa de bojos; no ho creuen així vostés? En aquell asil que es deia casa de la caritat, jo m'ocupava de la neteja perquè m'agrada estar en llocs nets, ben curiosos i allà si no netejava jo ningú més no ho feia. Les monges, diu? No. No eren de fer molta faena. Que com va anar el cor? Bo, el cor feble jo ja el duia de feia anys, que era d'haver patit, ja els ho he dit.

Sí. Ací onestic ara em trobe bé de veritat. El meu germà va remoure cel i terra i m'hi va dur. També és un asil, ja ho veuen vostés, però ara es diu residència. Ja fa uns quinze anys que hi estic. Deixe ací la meua

paga però em tracten bé, ja ho crec. El metge em visita totes les setmanes i les assistents no em deixen treballar gens, per això del cor. Però a mi no em fa res i quan no se n'adonen netege i ja veuen com està de lluenta la meua cambra.

Diuen elles que quan aniré al cel mamprendré a netejar-lo tot i que el meu tros serà un cel amb olor de lleixiu i fins i tot els àngels s'allunyan per no sentir-ne l'olor. Això diuen.

No. Sempre no he estat en una cambra tan bona. Me la van deixar quan va morir una dona que es deia Otília. És la millor perquè, veuen?, tinc la llimera ací, davant de la finestra, veuen? Ara les llimes són menudes; però, quan fa la flor, fa aquella sentor tan fresca... I el gesmiler... com sempre, aquell perfum...

Veuen vostés aquesta cortineta?, tan blanca, amb aquestes randes... La vaig fer quan em vaig acomodar en aquesta cambra. Jo no en sabia, de cosir ni de fer punt de ganxo. Però vaig aprendre perquè ací hi ha temps per a tot i perquè m'agrada veure la cortineta i la llimera darrere.

Jo no sé per què els parle d'estes coses. M'han posat vostés en un ai al cor. M'han retornat malsons...

Sí. Estan disculpats. Ja sé que volen que els conte la meua vida d'abans. D'abans d'allò. Però aquella vida és curta, més curta que la de després. La de després, ja veuen, ací. Res. No res.

A Montpeller, diuen? Que ell i un amic m'observaven des de la finestra i el seu oncle em volia

contractar per fer les faenes de la casa? I ja no arribà a temps? Que els dos em trobaven, com?, enigmàtica? Què vol dir eixa paraula? Que els despertava curiositat i més coses? Ah!

Ací, en esta residència de la tercera edat estic molt bé, ja els ho he dit. La tele? Poc, la veig poc. Converses també poques perquè jo sóc de poc enraonar però n'hi ha de molt xarradors ací, no paren. I aleshores jo escolte fins que les veus se'm posen dins del cervell i és com si et colpejaren i aleshores tens mal de cap. A missa, diuen? A missa vaig quan vull i allà, a la capella, s'està còmode. Jo em pose darrere del tot i a voltes escolte cantar una coral xicoteta que ve de tant en tant i m'agrada sentir-la i m'agrada com sona l'orgue que és com si la música fugira cap amunt. A l'estiu s'està ben fresc allà. I l'olor de cera... Sempre hi ha mitja dotzena de ciris encesos a l'altar. No els agrada a vostés l'olor de cera? Sí, ja sé que mareja un poc, però a mi no em destorba, no, l'olor dels ciris. I miren, s'està bé allà a mitja fosc, on només uns rajos de sol entren per una finestreta que hi ha en un costat i aleshores comencen a dibuixar-se ratlles de claror sobre els bancs i sobre els sants que hi ha als altars, que semblen com ninots de titelles però sense moviment. I al mes de maig tot són roses i lliris, tot l'altar major ple de flors. No els agraden a vostés, les flors?

És clar que sí! I tant que em recorde de la meua infantesa i de quan era jove, naturalment. Ho he repassat en el meu pensament tantes vegades... A

voltes és com si volgueres atrapar el temps passat i penses, penses i els records prenen formes i colors i olores. I de vegades punxen com agulles. Els passa a vostés això? Però hi ha coses que destorben i se'n van del pensament i és com si mai no hagueren succeït. I no sé per què hauria d'explicar-los-les.

M'agrada recordar sobretot a les nits, des del llit. Veuen vostés el clevill que hi ha en la finestra? No s'ho creuran però a través d'ell veig la lluna plena molts mesos, i si fa calor òbric la finestra de bat a bat i mire i mire, i de tant mirar la lluna se me'n va la son. I aleshores comence a repassar la meua vida i la gent que he conegut, un grapat de cares amb nom i sense nom. I pense les coses que m'han passat. Ja saben, les coses...

No sé què volen vostés. Jo sóc persona de poques paraules. Com si pensara en veu alta, diuen? Parlar poc, però pensar sí que pense, ja ho crec!

I això? És una ràdio? Un magnetòfon? I ací es quedarà la meua veu? Pensar en veu alta? Podria ser. Però ja els ho he dit. Sóc dona de poques paraules.

I era el seu oncle aquell senyor?

Com cada matí ella ha passat per davant de la meua finestra. Amb el cos recte, ert, però la mirada baixa. Amb aqueix caminar pausat, balancejant lentament els malucs. Amb un posat trist i malenconiós. Sempre aqueix posat trist! Una tristor que emergeix des de la profunditat dels seus ulls negres.

M'encisa mirar-la quan creua el carrer justament per davant del meu finestral. M'embadaleix la contemplació

d'aquesta bellesa serena, gairebé de formes perfectes. Espere amb ansietat el moment fugaç de la seua presència dues vegades al dia.

Aconseguec contemplar-la bé quan tot just ha creuat. Aleshores veig completament el seu rostre ovalat. Els llavis molsuts, ben serrats. El nas recte, la barbeta redona amb un clot al mig.

Els seus cabells negres, arplegats just al clatell, fan endevinar, més que no veure, alguna cana. De vegades els cobreix amb un mocador que es nuga al coll.

Malgrat la modèstia de la seua vestimenta, té un aire digne i un parlar gràcil. Només les mans, unes mans enrogides i amples que s'endevinen aspres, delaten la seua condició de treballadora. Mans de dona que l'aigua i el sabó han fet esdevenir rudes. Les mans la delaten, sí, i aquell aire de cansament que mostra moltes vesprades en tornar del treball.

La contemple des de la meua immobilitat forçada, des d'aquesta convalescència que no sé quant de temps pot durar. Ni si durarà. Si em trobe a la planta baixa, al meu despatx, la veig més de prop, mentre creua el carrer i quan tot just passa per davant meu i també la veig quan és dins la seua habitació. Però si em trobe al pis, a la meua cambra, puc contemplar-la millor. Aproxime la seua figura amb els meus prismàtics, encara que sóc conscient que viole la seua intimitat i sent una certa culpabilitat per fer-ho i per aprofitar la seua ignorància. Perquè ella, certament, ignora que ningú pugua estar pendent dels seus moviments. Segurament creu que en aquesta casa, la meua, situada enfront de la pobra pensió on s'allotja, no hi viu ningú. Per això, quan és dins la seua cambra no pren cap mesura per fugir de les mirades d'algú que, com jo, ha fet de la contemplació distant de la seua bellesa gairebé l'únic

objectiu de la seua monòtona existència. Són els moments millors del dia, gairebé els únics que trenquen la rutina de la meua madura vida lligada absurdament a una cadira de rodes.

Doncs, ara que ho diuen, sí que recorde aquella casa. Es veia gran i bonica però abandonada. El jardí estava ple de brossa i tenia seques quasi totes les plantes. Com ho consentien vostés? El gesmiler ja no feia ni flors. No sé si mai vaig arribar a pensar que poguera estar habitada.

Com sempre, en entrar a la seua cambra ha obert les finestres de bat a bat. Asseguda sobre el llit tanca els ulls i deixa que el sol acarone el seu rostre amb els darrers rajos del dia. No fa res. No es belluga. Després, des de la penombra tanca els finestrons de vidre però deixa els de fusta oberts. Sovint, la rojor porpra d'un sol ponent s'encasta, lluent, en aquells vidres. A poc a poc desapareix i dóna pas a la fosca. Ella encén la tènue llum d'una bombeta i menja alguna cosa. S'aproxima a la finestra i mira el carrer. Beu lentament d'una ampolla que té damunt la tauleta. Tot seguit es despulla. Veig el seu cos nu, perfecte. Només uns moments, fins que el cobreix amb una llarga camisa de dormir. Es gita i apaga el llum i jo des del meu observatori em sent torbat per la contemplació clandestina d'aquella bellesa, per la violació d'una intimitat que, de vegades, voldria sentir més pròxima...

Qui és? D'on ve? Quina tristor fonda ha marcat el seu destí?

Tristor, jo? I estan vostés segurs que volia contractar-me de criada? Jo no el coneixia. I sí que han tardat vostés a trobar-me...! Més de trenta anys! Vora quaranta, diria jo! Que aleshores només tenien uns vint anys i no van fer cas dels capritxos de l'oncle quan volia contractar-me de criada? Però a bona hora vénen vostés! Que els escrits de l'oncle no els van trobar fins molt de temps després? I allò era com una espècie de diari, diuen? Que els ha costat molt trobar-me? És clar, és clar.

I ara volen vostés saber qui sóc? I lligar caps? Per quins cinc sous ara!

No, no és que em destorben, però jo sóc dona de poques paraules, ja els ho he dit.

Imagine una infància infeliç. Diuen els psicòlegs que els primers anys de vida marquen per sempre. I això és injust, perquè ningú no tria la seua infantesa.

Podem compensar més tard els entrebancs o les tristors viscudes? Estem sempre a temps d'arribar a ser feliços? La contemplació d'aquesta dona em proporciona reflexions i desitjos d'amistat i d'estima. O és l'amor que retorna a l'edat madura? O és la meua immobilitat forçada que fa servir la imaginació com a recurs per tal de passar unes hores que transcorren amb una lentitud tediosa?

Veuen vostés la llimera? Des de l'altre dia que van vindre, les llimes han crescut. Ho han notat? No, encara no hi ha lluna plena.

No, dels meus pares no me'n recorde molt. Només com unes ombres entrant i eixint de l'habitació.

I una certa dolçoreta que se'm posa al cor quan hi pense. Jo només tenia uns tres anys, saben vostés?, i el meu Camil·let encara no caminava quan els dos, el pare i la mare, se n'anaren a la guerra. Sí, a la guerra d'Espanya, a quina havia de ser? No, no en van tornar. Morir? No ho sé, si van morir a la guerra. «Se n'han anat», deia la meua àvia, però no deia on. Allò de la guerra ens ho va explicar quan ja havia passat. Jo crec que ella estigué molts anys esperant que tornarien. Segurament és que sabia alguna cosa. Però jo mai no vaig saber res dels meus pares. Mai. Encara que allà a Montpeller vaig pensar que podria trobarlos. Em va entrar el defici de trobar ma mare i encara no sé si... En fi, una eixida com una altra. I, ara que ho diuen, doncs no, no vaig vore mai cap fotografia d'ells. No hi havia fotografies a ma casa. Que és estrany? Nosaltres érem gent pobra, senyors.

L'àvia ens va criar com va poder, que no és fàcil pujar dos criatures i, menys encara, tenint ja una certa edat i sense diners. Que quants anys tenia? Em sembla que cinquanta-un més que jo, calculen vostés. La tinc com una fotografia en moviment dins del meu pensament i si tanque els ulls veig cada arruga del seu rostre eixut perquè era una dona prima, i veig cada cana dels seus cabells grisosos arreplegats en un monyo sobre el bescoll. I la veig que ens somriu, sempre ens somreia, al meu germà i a mi, i crec que ho feia per esborrar-nos les penes o perquè no ens vingueren, que bé coneixia ella la vida i sabia que la pena és companyia del pobre. I encara note el caliu de les seues mans aspres quan m'acaronava i em passava els dits pels cabells. Recorde que algunes temporades, quan tenia faena, de bon matí ja

eixia de casa i hi tornava a poqueta nit o, si estàvem a l'hivern, quan ja era nit fosca. Anava a netejar diverses cases i caminava molt d'una a l'altra, i algunes nits tenia mal a les cames. Jo li fregava els turmells un poc unflats i ella em deia: «la meua Isabeleta, que bona és». I així és com podíem menjar i comprar-nos roba. Encara que de roba li'n donaven en el *ropero* de les dones d'Acció Catòlica, que eren unes dones beates que repartien roba vella i menjar entre els pobres, sempre que suposaren que eixos pobres eren bones persones, és clar. Per això la iaia els diumenges ens feia llavar-nos bé el coll, les orelles i les cames, ens feia mudar de roba i, hala!, a missa! «Poseu-vos davant, que vos vegem», ens deia. Ella també hi havia anat de vegades, però hagué de deixar-ho perquè s'hi adormia i jo havia de pegarli als peus per fer que es despertara i que aquelles dones del *ropero* no ho notaren. I el meu germà i jo, ens distríem mirant les flametes aquelles que s'encenen sobre uns gots plens d'oli amb un suro damunt, que crec que es diuen animetes, i també mirant tots els sants de tots els altars però com que sempre era tot igual, al final ens hi avorriem. Només que hi havíem d'anar i deixar-nos veure.

I també hi havia una altra cosa que era l'«Auxilio Social» i anaves allà i si estaves en un paper que deia que eres pobre també et donaven uns paquets amb menjar, però no sé per què, hi havia voltes que no estaves en aquell paper.

La gent del meu barri, volen saber? No puc dirlos molt. De veïnat, en teníem poc. Al carrer, moltes cases ja eren buides. És que era un carrer vell que ja no

existix. I més val així perquè a aquells carrerons estrets no els pegava mai el sol, les parets de les cases eren grosses però renegrides i humides i feien olor, com si diguérem, de pixum. I no sé exactament quan van desaparèixer aquells carrers, però fa molts anys... I com ha canviat tot! Ara allò es diu Avinguda de l'Oest. D'això ja fa molt, i la nostra casa i el nostre carrer, com que tot era molt vell, els assolaren i feren aquella Avinguda.

La casa on havíem viscut tenia dos pisos. El nostre era el segon. Hi pujàvem per una escala fosca que feia olor d'humitat. En la porta del carrer hi havia un picaporta, i si tocaves dos vegades és que anaves a la nostra casa. Per obrir de dalt, estiraves una corda que estava lligada al passador del pany. Però la corda es trencà un dia i ja no la vam posar més, i des d'aleshores per obrir havíem de baixar. Però a la nostra casa venia poca gent i quasi no havíem de baixar mai.

I diuen vostés que aquell oncle seu volia escriure un llibre sobre mi? Quina eixida! Escriure sobre una persona que no coneixes de res! No n'encertaria ni una. Ah!, també és per això que volia contractar-me de criada, per anar descobrint la meua vida? Com diuen?, que volia tindre punts de referència? No ho entenc però, vaja quins pensaments! Que és això el que fan els escriptors?, que es fixen en uns detalls i que a partir d'eixos detalls ells ja van fent? Ah!

Ha vingut a visitar-me Pierre, el meu editor. És de les poques persones que m'agrada rebre. Ell, com jo, frueix del silenci i de la contemplació. Observar allò que passa davant

nostre, gaudir de la mirada i veure-hi més enllà és un exercici compartit que pot fer que, quan ens trobem junts, entre nosaltres s'instal·le un silenci espès perquè és un silenci fet d'imatges, de pensaments i d'idees.

Amb freqüència ell diu: «el voyeurisme és un art, és l'art de la contemplació», i jo hi afegesc que, si l'uneixes a l'art d'escoltar, tens la matèria que nodreix l'escriptor.

Però amb el meu amic editor pot passar també el contrari. Qualsevol incident o detall pot provocar-nos converses inacabables o llargues disquisicions metafísiques. Aleshores, les paraules omplin l'estança on ens trobem, les frases salten d'ell a mi i de mi a ell. De vegades són monòlegs llargs interromputs per altres monòlegs. La controvèrsia és per a nosaltres element de divertiment i digne exercici intel·lectual. Alguna vegada, després d'una pausa en la nostra conversa, em diu: «escriu això que acabes d'explicar...».

Estic utilitzant el present quan hauria d'utilitzar el passat perquè feia dos anys que el meu editor no em visitava. Exactament el temps que fa que no escric. Tot el temps que el meu cervell romangué adormit a l'hospital i el temps posterior durant el qual s'ha negat a organitzar-se i a crear. El temps durant el qual la vida ha fet una pausa mentre convivía amb una malaltia que jo ni havia volgut ni havia esperat.

Però avui m'ha dit: «Necessite una novel·la teua. Necessite sorprendre el públic, que comença a cansar-se d'això que en diuen nous valors. Tinc ben clar que la recuperació d'un escriptor, diguem-ne consagrat, diguem-ne representatiu de les antigues essències, és un fet editorial que cal promoure. Les tendències literàries van i vénen. Tu has anat i ara has de tornar».

He desconfiat de les paraules del meu amic. No sé quant tenen de sinceres i quant d'obra de caritat. Sap que el meu cervell ha estat buit i que, per ara, poca cosa pot eixir-ne.

Potser pensa que escrivint em retornarà un poc la vida de l'esperit que tinc tan adormida. No li he contestat.

Mentre em parlava jo em mantenia atent a la finestra. Ella havia de passar d'un moment a l'altre. Quan l'he vista aproximar-se he dit a Pierre: «mira!». «És bella», ha comentat, «qui és?». «És l'objecte de la meua contemplació, dues vegades al dia».

«Escriu-ho. Escriu sobre ella. Escriu, malgrat la malaltia, malgrat la desesperança que pugues sentir, malgrat la teua soledat», m'ha demanat el meu amic. Li he oferit el meu silenci com a resposta. No tinc res al cap ni a les mans. El meu pensament és buit. Però Ella és, de moment, l'única cosa que em pot motivar. Sent que només amb Ella com a excusa, podria retornar a l'ofici d'escriure.

Diuen vostés si teníem amics o veïns? Bo, al mateix carrer hi havia una fusteria, però allí no vivien, només hi anaven a treballar. Qui sí que vivia en aquell carrer era un carboner que tenia una filla baldada. I els dos, ell i la filla, portaven sempre la cara mascarada. Allí és on jo comprava el carbó, perquè no sé si vostés saben que a ma casa guisàvem amb foc de carbó i de llenya i ens escalfàvem a l'hivern amb un brasero que féiem en una conca on enceníem les brases i les cobríem amb carbó fi.

I al costat de la carboneria hi havia una draperia, en una planta baixa molt ampla. Recorde que feia mala olor i que des del carrer es veia tot ple de draps i de trastos i juntament amb aquells muntons d'andròmines hi havia la taula i els llits de la família que formaven el pare, la mare, dos fills i una filla. I de bon matí ja eixien de casa amb un carro i rodaven pels carrers cridant «eel drapeeer!».

En la nostra escala, al primer pis vivia la senyora Pepica. Era la nostra única amiga. Encara me la veig si tanque els ulls: els seus cabells blancs no els portava mai pentinats i les grenyes ertes li queien per la cara. De vegades se les arreglava un poc, però de seguida les tornava a tindre soltes. Li faltaven moltes dents. De les de davant, només se li'n veia una a la part de dalt i dos a la part de baix. Per això sempre menjava sopes i pa sucats: café amb sopes, sopa d'all, pa sucats amb vi... A la senyora Pepica li agradava el vi, sobretot a les nits, per adormir-se. La iaia deia que era per oblidar tot el que havia patit en esta vida.

La senyora Pepica era més pobra que una rata i feia pudor perquè no es llavava mai. La meua àvia li advertia que podia agafar una mala cosa, o alguna malaltia molt roïna. Però ella no feia cas i nosaltres dos havíem de baixar els diumenges i netejar-li la casa perquè, si no, la runa se l'hauria menjada. Sempre li posàvem bona cosa de lleixiu a l'aigua per desinfectar, però ella deia: «ja n'hi ha prou, que es gasta». Si no arriba a ser per ma iaia, que li portava roba neta, la senyora Pepica encara hauria fet més pudor i hauria anat esgarrada, perquè ella no volia anar a missa ni volia res de les dones del *ropero*. Sempre remugava: «les beates eixes, que es facen fotre»; perquè era molt malparlada, la senyora Pepica. Però era ben bona dona. Quan el meu germà o jo havíem estat malalts ella havia tingut compte de nosaltres. Solia fer-nos unes herbes calentes i ens fregava la panxa i ens contava la història del drac del Patriarca. Sí, sempre la mateixa història, però ens agradava.

Quan reia se li veia l'única dent de dalt i de seguida tossia. I de tant de tossir havia de parar de riure.

Moltes nits baixàvem a sa casa per escoltar la ràdio, ja que nosaltres no en teníem. Ella i la iaia posaven ben fluixet no sé quina ràdio estrangera i escoltaven atentament. No, no sé quina emissora era. Radio Pirenaica, diuen? Potser sí. Aleshores ella solia dir: «el teu gendre i la teua filla també deuen estar allí amb el meu fill». I *allí* volia dir al maquis, que jo no sabia què era, i més tard vaig saber que eren gent que després d'acabada la guerra s'havien amagat per les muntanyes i havien seguit lluitant contra Franco i que els van pelar a tots. Però la meua iaia comentava: «no, els meus no hi han anat». El cas és que quan ho deia li queien unes llàgrimes molt grosses que intentava amagar.

Jo sabia molt poc de la vida, sap vostè? Mire si en sabia poc que un dia, devia tindre uns dotze anys, vaig sagnar. Ja es pensen vostés per què, no? Doncs jo no sabia per què i vaig mirar-me per si tenia alguna ferida. Estava espantada i em vaig estirar al llit, perquè quan alguna vegada m'havia eixit sang del nas, m'havia gitat i se'm tallava. Però allò no se'm va tallar i jo cada vegada tenia més esglai i no sabia què fer. Vaig baixar a ca la senyora Pepica i li vaig dir: «em dessagne», mentre unes gotes de sang em regalimaven cuixes avall. Ella començà a riure, vinga riure, i la dent de dalt se li veia més que mai i em va dir: «això és que t'ha baixat el cos». Sense parar de riure i tossint, em va acompanyar a ma casa i va regirar l'armari de ma iaia. De dins, que feia olor de net, va traure com unes estovalles xicotetes que es deien *paños* i va dir que m'ho posara entre les cuixes com si fóra un bolquer, que allò no era res i que la bleada de la

meua iaia ja podia haver-m'ho dit perquè bé que es veia vindre que jo no tardaria a fer-me dona.

El meu germà? Es diu Camil. Per aquell temps era com un conillet espantat. Es va criar feble i escar-ransit. No és que estiguera malament, que no ho estava, però no menjava molt i creixia flac com un fil i queia molts bacs. Jo l'acompanyava cada dia a la seua escola, que quedava lluny de casa, quasi a mitja hora de camí. Encara me'l veig amb el seu davantal a ratlletes, amb les cames primes que li guaitaven i amb uns turmells que semblaven canyes. I per dalt, un coll finet li aguantava el cap ben rapat —que li'l rapaven a l'escola— i aquella cara de conillet esbalaït.

D'un temps ençà, Pierre ve a visitar-me gairebé cada dia. Ho fa al matí, tot just després d'acompanyar el seu únic nét a la llar d'infants. De vegades torna a la vesprada i sol coincidir amb el moment que Ella passa per davant del finestral, abans de creuar el carrer en direcció a la pensió on viu.

Avui, el meu amic ha fet llargs monòlegs. Parlava sol perquè a mi no em venia de gust fer-ho. Però això no és cap problema. És així com sempre ha funcionat la nostra relació d'amistat.

Al matí s'ha referit al seu nét, una criatura de dos anys que ompli de tendresa el rostre d'aquest home rude que sempre havia ufanejat de no necessitar ni l'afecte ni l'estima. I ha fet dissertacions, llargues dissertacions, sobre l'educació, l'escola, la cultura. S'ha mostrat disconforme amb la llar d'infants que acull el seu nét, amb l'escola que l'acollirà d'ací a un temps, amb la universitat que presumiblement l'acollirà d'ací a uns anys...

Jo somreia vagament mentre el sentia. Però no escoltava el seu discurs. M'interessava més el carrer, que anava omplint-se de remor i de vida. Sota un cel lluminós la primavera prenia possessió. La lleu brisa del matí balancejava suauement els branquillons i les fulles de les acàcies. A la seua ombra, dues criatures s'estiraven els cabells mentre les mares respectives, dues dones nord-africanes vestides amb túnica i mocador al cap, parlaven i gesticulaven. Pel seu costat ha passat l'home que cada dia passeja un gos llop i tres ancians caminaven pel sol fent sonar rítmicament els seus bastons. La claror anava omplint el bulevard i el costat del carrer on hi ha la meua casa. I els rajos del sol que envaïen la meua finestra reforçaven l'estat de somnolència que em provocava el parloteig del meu amic.

Quan a la vesprada Pierre ha tornat, prosseguia el mateix tema i amb la seua indignació augmentada. Jo només sentia frases soltes. La meua somnolència continuava. «He llegit que els pressupostos per a educació disminuiran... La gent cada vegada llegeix menys... I entretant, el llibre, el món del llibre mor a poc a poc... Ens ofeguen amb els impostos i no promocionen... No interessa el saber... No interessa l'educació, no interessa que la gent siga culta. Només interessa allò banal. Volen enderrocar el pensament i les emocions...»

Ha interromput el discurs perquè Ella ha passat. El sol ja davallava. Era el moment que il·luminava la seua habitació en la pensió on viu, i l'omplia d'una claror rosada.

El meu amic m'ha preguntat si ja havia escrit alguna cosa. «És que no t'inspira aquesta dona?», m'ha dit. Mirala bé. Has d'escriure. Necessite que escrigues. Hem de publicar aviat, amic meu, abans que el món del llibre muira.»

Ella ha creuat el carrer lentament. Ens ha torbat el balanceig dels seus malucs. «És realment impressionant», ha dit Pierre. Després, ja en la seua cambra, tal com acostuma a fer de vegades, s'ha abocat sobre l'ampit de la finestra i ha mirat malenconiosament el carrer. Els darrers rajos de sol feien lluir els seus cabells amb tonalitats rogenques i la suau brisa del capvespre els envolava lleugerament.

«És perfecte. Una imatge bella de debò», ha exclamat el meu amic. «Escriu, escriu». Sí, La màgia d'una dona il·letrada en un capvespre de primavera serà el títol, li he dit un poc sorneguer.

«Per què il·letrada?», ha protestat. «Aquesta dona té estil, té un rostre intel·ligent. Es veu proletària, sí; però no sembla inculta. Aquesta dona té escola».

«L'escola de la vida», he dit jo.

«Crec que t'equivoques, amic meu. La seua jove vida et sorprendria. És intensa i plena d'experiències enriquidores. És culta. I refinada fins i tot. No ho observes en els seus gestos?» «Jo, en els seus gestos, només hi veig una tristor suau i les experiències que aporta una vida difícil des de la infantesa», he dit.

Pierre volia engrescar-me. Ha continuat: «No diria jo això. Però escriu, escriu el que et suggerisca. Escriu, a pesar de tot».

L'escola on anava el meu germà era de la Beneficència i ell dinava i tot allí, sense costar-nos ni un cèntim. Era ma iaia qui ho havia buscat preguntant a les dones aquelles d'Acció Catòlica. I la senyora Pepica li deia: «tu trauràs pols de davall l'aigua». «A l'infern aniré si cal per deixar col·locats els meus néts»,

contestava l'àvia. Però aquella escola era només de xics i jo no hi podia anar. Jo a escola he anat poc, la veritat. Que per què? De vegades perquè se'm feia tard després d'haver acompanyat el meu Camil a la seua i unes altres voltes perquè havia d'anar a pel racionament perquè per aquells anys teníem una cartilla de racionament i no podies comprar tot el que volies i ma iaia m'enviava a fer cua a la tenda, que sempre n'hi havia, de cua. Però, encara que no hi haguera hagut racionament, per a nosaltres era igual, perquè ben poca cosa podíem comprar.

No, no em sabia greu això de no anar a escola. He de dir-los que a mi l'escola no m'agradava. M'hi avorria. Les aules, més bé fosques, estaven en un pis i les parets no sabia dir-los de quin color eren perquè tenien taques d'humitat. En la paret del fons hi havia penjada una creu i davall la creu un quadre de la Immaculada. A l'un costat de la Immaculada hi havia el retrat de José Antonio, l'home aquell que havia fundat la Falange, i a l'altre costat, el retrat de Franco. O el de Franco era al mig? I les taules, jo diria que les taules feien olor de fusta podrida. Sí, això és, fusta podrida.

Per la finestra només es veien teulades i el cel. I per això una cosa agradable de mirar eren els coloms, que els veies volar i creuar ràpid i posar-se sobre algun fil. I quan el cel era molt blau i els núvols blancs, també feia goig mirar-los i veure les formes diferents que feien que igual semblaven animals, com fantasmes, com flors de cotó en pèl.

Sí, ja ho he dit, a l'escola m'avorria. Allà, les oracions i les taules de multiplicar, les apreníem cantant, repetíem molt les coses en veu alta i copiàvem

lletres dels llibres. I també apreníem costura, apreníem a embastar i a cosir i a fer punt de cadeneta. I mentre cosíem, resàvem. Resàvem cada dia dos o tres vegades.

Una vesprada, mentre passàvem el rosari —devia ser divendres perquè el rosari el resàvem divendres— i jo mirava el tros de cel que podia abraçar per aquella finestra, em va semblar veure en un terrat un ninot que es balancejava. No vaig dir res, només mirava i mirava per saber què era. I no era un ninot, saben vostés?, era un home que s'havia penjat. La mestra, mentre passava el rosari, es passejava per la classe i vaig notar quan ho va veure perquè de sobte deixà de resar i s'abocà a la finestra. No va dir res i tornà a començar el rosari, però amb els misteris dolorosos, i abans resava els gloriosos. Al moment aparegué gent pels terrats i sentírem crits. La mestra tancà la finestra i ens quedàrem a fosques, i al cap d'un instant ja isquérem al carrer. I, ves per on, açò de l'home penjat és el fet que més recorde de la meua anada a l'escola perquè se'm va quedar dins dels ulls la figura aquella balancejant-se com si fóra un ninot. Aquella nit no vaig poder dormir, sentia un pes al pit i el cos em tremolava.

És clar, de lletra, no en vaig aprendre molta. Sé llegir i escriure, sí; però ajunte moltes de les paraules i no sé per què cal separar-les si juntes s'entenen bé.

Algunes vesprades, després d'obrir la finestra de bat a bat ix de la cambra i hi torna a entrar amb els estris de la neteja. Neteja compulsivament cada racó, cada objecte. En acabar s'asseu al llit. Diria que se sent millor. Potser

la sentor del lleixiu que deu fer la cambra —humil cambra— neta, l'aproxima a un lloc més seu. Un lloc qui sap on.

Alguns dies porta amb ella un ramellet de flors. Endevine que les ha agafades furtivament d'algun jardí per on ha passat. Les col·loca dins d'un got i les olora moltes vegades. Diria que vol omplir-se de la seua aroma. D'un temps ençà només duu rametes amb flors de gesmil.

Però el que sí que sabia era netejar i endreçar les coses de la casa, ja que la iaia m'havia ensenyat perquè a ella li agradava que tot estiguera net i curiós. De ben menuda que ja sabia fer la bugada, ja que la féiem a mà, perquè no era com ara que hi ha màquines. Per arribar a la pica havia de pujar dalt d'una cadira. Això, de menuda, és clar, que després vaig créixer i ja no em calia. La iaia em va encomanar el gust per l'olor de net i la nostra casa feia olor de lleixiu i de sabó. Sí, la casa sencera feia aquella olor que donava alegria, tot el contrari que la casa de la senyora Pepica, que podia.

I també ens agradaven les plantes, però només teníem un gerani en un test i un gesmiler plantat en una gerra vella. No, no els teníem dins de casa sinó en una terrassa xicoteta que donava a altres terrasses i a teulades. La finestra de la meua cambra s'abocava a eixa terrassa i a les nits d'estiu m'omplia del perfum de la flor del gesmil. I si em deixava la finestra entreoberta també veia la lluna i la mirava molt, com ara. I em posava una floreta de gesmil a la boca, la xuplava pel peçonet i m'omplia d'una dolçor

aromàtica i pensava que eixa dolçor és la que devien sentir les abelles quan picaven les flors, per això la mel era tan dolça. I ves per on ara, de vegades, quan mire la lluna em ve eixa dolçor a la boca sense tindre-li cap floreta.

Els havia dit que demà la lluna estarà en lo ple? Sí, la veuré des del llit, per darrere de la llimera. Espere que el cel no estiga nuvolat.

Ella deu ser conscient de la seua bellesa? Deu tenir alguna cura especial d'aqueix cos de formes seductores i perfectes?

Avui duia un vestit de color blau clar, de tela fina. Les seues sines, abundants però proporcionades, i els seus malucs es movien sinuosament. He vist les seues cames ben formades quan la falda ha sigut envolada per una ràfega de vent. Endevine una pell rosada i suau.

Es deu sentir orgullosa del seu cos? Deu despertar també en els altres homes el plaer de la contemplació?

Sempre he sentit curiositat per saber quina deu ser la sensació i el sentir de les dones posseïdores de bellesa. N'he conegudes de despectives i distants, un poc superbes perquè eren sabedores del seu poder de seducció. N'he conegudes de coquetes que es prodigaven i repartien les seues gràcies per tal de sentir-se afalagades.

Però Ella... Fa l'efecte que no se sap bella. Mostra en el seu parar, allhora que un gest desafiant, una dignitat humil. La seua mirada discreta s'il·lumina quan algú li parla i el seu esbós de somriure mostra bons sentiments.

Es fa fosc. La veig a través dels meus prismàtics. Ha començat a despullar-se. Trau la camisa de dormir i l'estén damunt del llit. Es pentina i, nua, s'aproxima a la finestra.